

CHRISMAMIS 2013

Over dienstbaarheid en moreel gezag.

Zusters en Broeders,

Er is veel enthousiasme voor Paus Franciscus. Dat had hij al opgewekt met de eerste drie zinnen die hij in het openbaar uitsprak. Hij toonde zich kwetsbaar en afhankelijk en dienstbaar. Mensen zijn al geneigd hem een bepaald moreel gezag toe te kennen. De kerk opnieuw als morele gids? Dat hangt natuurlijk niet alleen van een paus af. In onze cultuur hebben morele gidsen het echter moeilijk. Wie is het eigenlijk waard dat we ernaar zouden luisteren? Wie heeft er het nodige morele gezag? De vraag is echter ook of we ons wel laten gezeggen. Wantrouwen is voor de westerse mens tot een levenshouding geworden. Zou de kerk opnieuw een gids kunnen worden op de weg wijzen naar meer menswaardigheid? Wat zou daarvoor nodig zijn?

In de eerste lezing ontmoeten we zo een morele gids: de dienaar van de Heer. Wat opvalt is de combinatie van kwetsbaarheid en weerbaarheid. Zijn optreden heeft iets van een attentvolle tederheid, die meteen echter ook een radicale stellingname inhoudt. *Hij schreeuwt niet, hij verheft zijn stem niet, hij roept niet luidkeels in het openbaar; het geknakte riet breekt hij niet af, de kwijnende vlam zal hij niet doven. Het recht zal hij doen kennen. Ongebroken en vol vuur zal hij het recht op aarde vestigen.* En in de andere liederen die Jesaja over deze figuur componeerde heet het dat de dienaar zelf ook gekwetst wordt en te lijden krijgt, enkel en alleen door het kwaad dat mensen nu eenmaal in zijn macht heeft. *“Geminacht en gemeden werd hij door de mensen (...)geminacht en niet de moeite waard beschouwd. Waarlijk het waren onze zonden die hij op zich nam (...) hij werd gestraft, ons bracht het vrede en dank zij zijn striemen is er voor ons genezing.”*, zullen we met Goede Vrijdag lezen.

Als wij kwetsbaar worden, verliezen we onze weerbaarheid. De kwetsbaarheid van deze dienaar wordt echter als een magneet waaraan al het onrecht blijft kleven. Zijn kwetsbaarheid is in staat het onrecht te detecteren en daarom alleen al heeft het een zuiverende werking. Zonder zijn kwetsbaarheid zouden we het niet weten wat er fout gaat. Zijn kwetsbaarheid maakt de werkelijkheid transparant en daarom wijst ze ons de weg naar meer menswaardigheid. *Het recht zal hij zuiver doen kennen. Ongebroken en vol vuur zal hij het recht op aarde vestigen*, voegt Jesaja er aan toe. Zijn kwetsbaarheid is weerbaarheid.

Aan de hand van deze figuur van de Denaar was het voor de leerlingen van Jezus mogelijk om in het reine te komen met hun ervaring met de Heer. Jezus wilde de zonde ontmaskeren en vrijheid scheppen, de vrijheid om andere wegen te gaan dan die van de zonde. Hij werd zelf slachtoffer van het kwaad, maar daarom kon hij ook met het gezag van een slachtoffer de zonde aanklagen. Zijn kwetsbaarheid werd door zijn dienstbaarheid tot weerbaarheid.

Jezus' dienstbaarheid: dat is dat hij het risico wilde nemen zelf ten onder te gaan opdat mensen bevrijd zouden worden van de knellende band waarin kwaad en zonde hun gevangen houden. Omdat hij bereid is zichzelf te geven, is het ook mogelijk het kwaad te ontmaskeren, want geen kwaad blijft verborgen voor het heldere licht van liefde die per definitie kwetsbaar is ...*een lam dat naar de slachtbank geleid wordt....mijn Rechtvaardige dienstknecht zal velen rechtvaardig maken, doordat hij hun zonden draagt...*lezen we op Goede Vrijdag. Zo is het. Met zijn kwetsbaarheid gaat de Heer gaat ons voor en baant voor

ons een weg door een zee van kwaad naar de vrijheid om lief te hebben. Dat is Jezus' dienstbaarheid. Dat is ook de dienstbaarheid waarmee de leerlingen op pad worden gestuurd: kwetsbaar zijn ze, met niets als veiligheid voor onderweg, compleet afhankelijk van wie voor hen zorgen wil. De leerlingen zijn zoals alle mensen in wezen zijn: aan elkaars goede zorgen toevertrouwd. Die kwetsbaarheid maakt dat ze het goede nieuws bij zich kunnen dragen en een weg kunnen banen door de chaos van demonen en ziekten.

Als we iets te zeggen willen hebben over demonen en allerlei ander kwaad dan zal het ook vanuit datzelfde soort dienstbaarheid moeten komen, of al ons spreken zal weinig indruk maken.

Een dergelijke dienstbaarheid vraagt integriteit. Je moet zelf ook doen wat je aan anderen voorhoudt. Je kunt niet tegelijk de wereld een spiegel voorhouden en de logica van diezelfde wereld blijven volgen. Jezus is hard in zijn oordeel over Schriftgeleerden en farizeeën. Ze belijden wel met de mond dat mensen gelijkwaardig zijn omdat ze allen kinderen van een Vader zijn, maar zelf gedragen ze zich als halve goden die het recht zouden hebben op anderen neer te zien. *Dat mag onder u niet het geval zijn, zegt Jezus, wie onder u groot wil zijn moet zijn als degene die bedient.*

Dienstbaarheid vraagt ook nederigheid. Nederigheid is de kunst zich verbonden te weten met anderen. Nederigheid is verder kunnen kijken dan de eigen navel en ruimte te scheppen voor het anders-zijn van de ander. Nederigheid is de bevrijding tot gemeenschap, met medemensen en met God. Die God is heel anders dan de eerste de beste keizer die zichzelf absoluut gezag toekent om anderen voor zichzelf te kunnen claimen. *Je weet dat de heidense heersers misbruik maken van hun macht over de mensen, houdt Jezus zijn leerlingen voor, dit mag bij u niet het geval zijn: wie onder u de eerste wil zijn moet slaaf wezen, zoals ook de mensenzoon gekomen is om te dienen en zijn leven te geven als losprijs. (Mt. 20: 25-28)*

Van het woord 'slaaf' houden we niet echt. Terecht. Paulus gebruikt het echter ook in de hymne over Jezus in de Filipenzenbrief. En ook zichzelf ziet Paulus als een dienstknecht, een slaaf, van de Heer. Het woord duidt op een ont-eigening die heeft plaats gevonden, een ont-lediging. Jezus is zo vrij geworden van zichzelf dat hij geheel en al samen kan vallen met Gods missie om het kwaad te ontmaskeren en mensen te bevrijden. Paulus wil niets anders dan *'dezelfde gezindheid te hebben als die in Jezus was'*. Dat soort van slaaf zijn, die ont-eigening, werkt bevrijdend. Wie deelt in Jezus kwetsbaarheid en dienstbaarheid, die zal ook delen in de weerbaarheid waarvan Jezus Verrijzenis uiteindelijk de bevestiging is.

Sinds Jezus de voeten van zijn leerlingen heeft gewassen, weten wij christenen hoe die ont-eigening in zijn werk gaat. Hij komt tot ieder van ons om elk aspect van ons leven te vernieuwen opdat we *'deelgenoot zouden worden'* aan zijn liefde en ons zouden kunnen weren tegen het kwaad dat ons en onze wereld belaagt. Onze missie is geen andere dan dit voorbeeld dat de Heer ons geeft: elkaar en alle mensen de voeten te wassen opdat ze deelgenoot zouden kunnen worden aan het leven en de vreugde waarvan God voor alle mensen droomt.

Maar 'dienstbaarheid' valt maar moeilijk in onze narcistische cultuur. We zijn uit op erkenning en bevestiging. We leren assertief te zijn en we zijn bereid een veldslag te leveren waar het erop aankomt ons territorium te beschermen zonder om te zien naar wat een ander nodig heeft om van te leven. En wie wil er eigenlijk gediend worden? Wie wil er afhankelijk

zijn van een ander. We kiezen ervoor om onszelf te bedienen. We hebben het moeilijk met geven, maar evenzeer met ontvangen.

Speelt dat alles ook niet in de kerk? Kijkt de kerk wel werkelijk om zich heen om te zien wat anderen nodig hebben om van te leven? Of is de kerk eerder met zichzelf bezig? Met het veilig stellen van het eigen bestaan? Kennen we die mentaliteit van de voetwassing eigenlijk nog wel in de kerk? En in de oecumene? En waar is de kerk zelf bereid om door de knieën te gaan niet voor een of andere plechtige gebedsformule, maar om mensen de voeten te wassen? Het gaat op de eerste plaats om ruimte te scheppen voor de Heilige Geest opdat deze mensen deelgenoot zou kunnen maken aan Jezus' liefde en weerbaar tegenover het kwaad dat hen belaagt. Het gaat om de integriteit en de nederigheid waarmee de kerk de vragen van mensen al dan niet tot de hare maakt. Het gaat erom ons niet te laten leiden door angst maar te vertrouwen op onze kwetsbaarheid en die in handen van de Heer te leggen om zo anderen van dienst te zijn. Dat is de wijze waarop aan gemeenschap en eenheid en vrede onder mensen wordt gebouwd. Dat is het waarvoor op de kerk gerekend wordt. Dat is de reden dat men uitkijkt naar een paus die voorgaat in dienstbaarheid. Als de kerk opnieuw ook in onze context een morele gids wil worden, dan zal ze opnieuw moeten leren hoe mensen de voeten te wassen.

Uit zichzelf kan de kerk dat niet, ze moet het opnieuw leren van de Heer. Uit zichzelf heeft de kerk ook niets aan te bieden, wat ze aanbieden kan is de aalmoes die ze als arme bedelaar zelf van de Heer ontvangen heeft. Aalmoes of geschenk: voor beide geldt wat een vaderspreuk uit de vierde zegt: 'wie en een aalmoes geeft moet dat zo doen, alsof men het zelf ontving'. Met andere woorden men wordt door het geven van het geschenk zelf ook anders: het geven zelf wordt tot een geschenk voor diegenen die geven mag. De Heilige Oliën zijn een geschenk, waarmee de Heer ons zijn levenskracht en creativiteit meedeelt. Het brood en de wijn waarmee we eucharistie mogen vieren zijn een geschenk waarmee ons de Heer met elkaar verbindt in een gemeenschap van broeders en zusters. Het is inderdaad een voorrecht dat we deze gaven verder mogen schenken. Dat is de dienstbaarheid van de kerk.

En op de vraag waaraan de kerk haar gezag als morele gids voor de wereld kan ontleenen, is het antwoord ondertussen wel duidelijk: aan die dienstbaarheid en aan iets anders niet!